

Michał Dziedzic¹

Istota i treść zasady humanitaryzmu w prawie karnym wykonawczym

Streszczenie

Niniejszy artykuł przedstawia teoretyczną refleksję na temat zasady humanitaryzmu funkcjonującej na gruncie prawa karnego wykonawczego. W niniejszym opracowaniu starano się zrekonstruować jej cel oraz treść odwołując się do warstwy aksjologicznej obowiązujących regulacji prawa karnego wykonawczego. Posłużono się w tym względzie metodą dogmatyczną, która objęła analizę poglądów wyrażonych w doktrynie i literaturze przedmiotu. Uzupełnieniem powyższego podejścia jest przedstawiony praktyczny aspekt funkcjonowania ww. zasady poprzez jej rekonstrukcję w oparciu o wybrane orzecznictwo. Źródłem zasady humanitaryzmu w omawianym aspekcie jest Kodeks karny wykonawczy, a jej adresatem organy wykonujące karę pozbawienia wolności. Z drugiej strony beneficjentem omawianej zasady jest skazany, który jest jednocześnie podmiotem szeregu praw wynikających nie tylko z aktów prawa krajowego, ale również międzynarodowego. Niniejszy artykuł stanowi próbę zidentyfikowania humanitarnego postępowania ze skazanymi w trakcie odbywania przez nich kary pozbawienia wolności.

Słowa kluczowe

Humanitaryzm, więzienie, prawo karne wykonawcze, skazany, kara, wyrok.

1. Wprowadzenie

Wydawać by się mogło, że współczesna cywilizacja, doświadczona dramatem Holokaustu i II Wojny Światowej, osiągnęła poziom świadomości, który powinien zapewnić ochronę i poszanowanie godności i życia każdego człowieka. W celu wyeliminowania nieludzkiego, poniżającego lub niehumanitarnego traktowania ludzi, przybierającego najczęściej postać tortur, powołane zostały organizacje międzynarodowe, których przedmiotem dzia-

¹ Dr Michał Dziedzic, wykładowca w Szkole Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości, radca prawny, ORCID: 0000-0003-4043-5167.

łania jest ochrona i monitoring przestrzegania praw człowieka. W tym też celu znakomita większość państw przyłączyła się do tych inicjatyw, które opracowały szereg aktów prawa międzynarodowego projektujących mechanizmy ochrony życia i godności człowieka. W dokumentach tych, oprócz podjęcia próby określenia czym są tortury oraz zachowanie polegające na niehumanitarnym, okrutnym i poniżającym traktowaniu, znalazły się postulaty o humanitarnym traktowaniu każdego człowieka, również tego, który został pozbawiony wolności. Podmiotem tych regulacji jest więc każdy człowiek, bez względu na rasę, wyznanie, przynależność etniczną, status społeczny czy polityczny.

Mimo obowiązywania szeregu dokumentów międzynarodowych, które zawierają postulaty humanitarnego traktowania ludzi pozbawionych wolności, optymizmem nie napawają doniesienia, które można znaleźć m.in. w raportach Amnesty International. Z jednego z nich wynika, że od stycznia 2009 r. do maja 2013 r. organizacja ta otrzymała zgłoszenia dotyczące tortur i okrutnego traktowania w ponad 141 krajach świata², których sprawcami byli funkcjonariusze państwowi. Do najczęstszych przejawów tortur zaliczono m.in. wstrząsy elektryczne, bicie (w szczególności kopanie i uderzanie), brak snu czy też wciskanie igieł pod paznokcie oraz przypalanie papierosami. Również Polska znalazła się w niechlubnym gronie państw łamiących prawa człowieka. Według Human Rights Report łamanie praw człowieka (więźniów) w Polsce miało postać m.in. niedostatecznej opieki medycznej oraz zbyt małych cel dla więźniów³. Zestawiając powyższe dane z raportów z istotą więzienia można wyrazić wątpliwość co do skuteczności resocjalizacji w obrębie tej instytucji totalnej. Pozbawienie wolności połączone z deprywacją niemal wszystkich potrzeb człowieka działa destruktywnie na psychikę więźnia i przeszkadza w kreowaniu nawyków potrzebnych do jego adaptacji społecznej⁴. Zgodzić się należy z poglądem wyrażonym przez A. Bałandynowicza, który stwierdził, że obraz niekorzystnych zmian psychospołecznych charakteryzujący kondycję więźniów w następstwie długoterminowej izolacji więziennej zwraca uwagę na konieczność humanizowania systemu odpowiedzialności karnej. Prawo represyjne wywołujące nieodwracalne zmiany w centralnym układzie nerwowym więźniów nie ma nic wspólnego z dolegliwością i odwetem jako istotowymi komponentami kary kryminalnej⁵.

² „Torture in 2014. 30 Years of Broken Promises”, Amnesty International, maj 2014, s. 10.

³ „2010 Human Rights Report: Poland”, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, U.S. Department of State, 8 kwietnia 2011, s. 3.

⁴ J. Sikora, Problemy resocjalizacji w świetle badań psychologicznych, Wydawnictwo Prawnicze, Wrocław 1978.

⁵ A. Bałandynowicz, *Niedoskonałe prawo*, (w:) A. Kryniecka (red.), *Filozofia Marii Szyszkowskiej*, Kresowa Agencja Wydawnicza, Białystok 2012, s. 386.

Mimo dramatycznych doświadczeń z przeszłości niestety w XXI wieku również mamy wiele przejawów łamania praw człowieka, stosowania tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania więźniów. Wystarczy wspomnieć o amerykańskim więzieniu w Guantanamo, gdzie osadzeni (nie skazani) byli poddawani wyrafinowanym torturom. Do najokrutniejszych przejawów niehumanitarnego zachowania wobec drugiego człowieka należało seksualne upokarzanie, brak snu, przebywanie w miejscach, w których była ekstremalnie wysoka temperatura, siłowe karmienie przez rurki w trakcie strajku głodowego⁶, straszenie psami, hałas (głośna muzyka)⁷, zmuszanie do oglądania tortur współwięźniów, oraz wiele technik psychologicznych, które miały na celu wydobycie zeznań lub przyznanie się do zarzucanych czynów⁸.

Zdziwienie może budzić to, że stosowanie tortur w Guantanamo było wiadome osobom, które piastowały najwyższe stanowiska państwowe w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wskazać tu należy Prezydenta USA Georga W. Busha, który stwierdził, że do więźniów w Guantanamo nie mają zastosowania akty międzynarodowe, w szczególności Konwencja Genewska, ponieważ są terrorystami⁹. Innym politykiem, który był entuzjastą niehumanitarnego i poniżającego traktowania więźniów był Sekretarz Obrony USA w latach 2001–2006 Donald Rumsfeld, który zatwierdził stosowanie tortur w obozie w Guantanamo¹⁰. Fakty te pokazują i potwierdzają tezę A. Bałandynowicza o niekorzystnej sytuacji porządku legislacyjnego z punktu widzenia wysiłku zmierzającego do humanizowania izolacyjnych instytucji karnych. Skoro państwo, które szczyci się mianem strażnika demokracji i praw człowieka dopuszcza wydawanie aktów prawnych zezwalających na torturowanie ludzi (bez względu na ich status), to wydaje się, że wartości, na których został zbudowany ten porządek prawny są po prostu fałszywe. Cytowany wyżej autor wyjaśnia dalej, że instytucje penitencjarne są szczególnie podatne na zmiany koniunktury politycznej, a deklarowana apolityczność i niezależność ideologiczna jest jedynie wyrazem werbalnej akceptacji słusznego postulatu ze względu na hermetyzację oraz przedkładanie

⁶ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2349693/Inside-Guantanamo-Bay-Horrifying-pictures-restraint-chairs-feeding-tubes-operating-theatre-used-inmates-terror-prison.html> (dostęp 29 września 2022 r.).

⁷ <http://www.ibtimes.com/guantanamo-bay-torture-sexual-abuse-worse-2014-senate-report-indicated-detainee-1949220> (dostęp 29 września 2022 r.).

⁸ http://thejusticecampaign.org/?page_id=273#T11 (dostęp 29 września 2022 r.).

⁹ <http://www.theguardian.com/world/2010/nov/09/bush-torture-waterboarding> (dostęp 30 września 2022 r.).

¹⁰ http://tortureaccountability.org/donald_rumsfeld (dostęp 30 września 2022 r.).

wartości porządku i dyscypliny nad wartościami kreatywnych metod postępowania ze skazanymi¹¹.

Niezależnie od powyższej tezy, warto jednak przedstawić bliżej zasadę humanitaryzmu, która w ocenie autora stanowi dorobek myśli ludzkiej, której centrum jest człowiek jako istota zasługująca na bezwzględną ochronę. Trzeba mieć jednak nadal na uwadze to, że wymierzona za przestępstwo kara nie może wyłączać lub neutralizować ochrony godności człowieka. W takim przypadku zamiast swojego celu i funkcji, dla których została ustanowiona przez ustawodawcę, kara będzie narzędziem do stosowania tortur i nieludzkiego traktowania, a sam proces resocjalizacji, który w oparciu o karę ma się odbywać będzie, skazany na porażkę. Pozbawienie prawa karnego sensu largo elementu humanitaryzmu, który w szerszym aspekcie odpowiada także za dopasowanie odpowiedniej treściowo kary do rodzaju popełnionego czynu, doprowadzić może do mechanicznego skazywania wyłącznie na karę pozbawienia wolności. Trafnie bowiem zauważa A. Bałandynowicz, że „(...) kojarzenie kary wyłącznie z wymiarem czasowym pobytu w jednostce penitencjarnej musi budzić sprzeciw. (...) Jeszcze większy opór powinien wzbudzić schemat myślowy, polegający na zaakceptowaniu reguły stosowania i wykonywania kary pozbawienia wolności jako gwarantującej równość skazanych w cierpieniu i naruszaniu autonomii. (...) W takim systemie niewielu skazanych mogłoby liczyć na inną karę niż kara więzienia”¹². Dodać należy także, że „Istotne zaniedbania w normatywnej warstwie prawa karnego i w zakresie humanizacji i racjonalizacji polityki kryminalnej pozbawiają skazanych szansy na zastosowanie alternatywnych środków karania, które – adekwatne do czynu i osobowości – mogłyby sprostać zakładanym celom kary”¹³.

2. Zasada humanitaryzmu w polityce penitencjarnej

Istota prawa i polityki penitencjarnej, najprościej rzecz ujmując, sprowadza się do wytyczania kierunków oraz regulowania procesu wykonywania kary pozbawienia wolności. Oba elementy wchodzi w skład prawa karne-

¹¹ A. Bałandynowicz, Nowoczesne trendy w polityce kryminalnej na przełomie XX i XXI wieku, *Prokuratura i Prawo* 2000, nr 11, s. 34.

¹² A. Bałandynowicz, System probacji – kary średniej mocy i środki wolności dozowanej jako propozycja sprawiedliwego karania, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 12, s. 54–55.

¹³ A. Bałandynowicz, Filozofia probacji – podstawy aksjologiczne systemu sprawiedliwego karania, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 2.

go sensu largo i pozostają ze sobą w ścisłym związku i zależności. W literaturze podkreśla się, że prawo penitencjarne to część prawa karnego wykonawczego, wyodrębniona ze względu na przedmiot regulacji tj. wykonywanie kar związanych z pozbawieniem i ograniczeniem wolności¹⁴.

Jak podkreśla S. Walczak „Polityka penitencjarna określa kierunki działania państwa na szczególnie doniosłym dla walki z przestępczością wycinku, tj. w stosunku do przestępców pozbawionych wolności lub podlegających jej ograniczeniu na mocy wyroków sądowych (...). Czerpie ona wskazówki z ogólnej polityki państwa, w szczególności zaś polityki zwalczania przestępczości, jej zapobiegania, zabezpieczenia poprzez działalność represyjno-wychowawczą, poszanowania prawa, zabezpieczenia porządku publicznego”¹⁵. Polityka penitencjarna wytycza treść norm prawa penitencjarnego, które z kolei odpowiedzialne jest za przebieg procesu wykonywania kary pozbawienia wolności, w szczególności na poziomie zasad i programu oddziaływania na więźnia. Normy prawne stanowią odbicie wartości i reguł tego, w jaki sposób państwo poprzez organy penitencjarne (wykonawcze) wykonuje karę pozbawienia wolności. To właśnie polityka penitencjarna dotyczy i odpowiada za prawidłowe funkcjonowanie przepisów i instytucji już obowiązujących¹⁶ w obrębie prawa karnego wykonawczego. Jak podkreśla J. Śliwowski „(...) prawo penitencjarne jest realizatorem polityki penitencjarnej. (...) Przyjęte przez prawo penitencjarne zasady hołdują w pełni idei celowości, a prawo to staje się realizatorem metod oddziaływania penitencjarnego, które okazały się szczególnie skuteczne i właśnie dlatego zostały spetryfikowane w prawie i przestały być zaleceniami z zakresu polityki penitencjarnej”¹⁷.

Należy podkreślić, że oddziaływanie karno-wykonawcze musi realizować zasadę humanitaryzmu tzn. „Szanując godność skazanego, stawia się jednak przed nim określone wymagania, polegające na poddaniu się tym ograniczeniom, które zawiera w sobie kara, wliczając w to minimum celowej represji”¹⁸. Wydawać by się mogło, że postulat respektowania godności więźnia przez instytucje penitencjarne jest nierealny do spełnienia w kontekście realiów wykonywania kary pozbawienia wolności, tj. w totalnej izolacji oraz samej istoty więzienia. Zasada humanitaryzmu,

¹⁴ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, PWN, Warszawa 1980, s. 29, por. I. Andriejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, PWN 1971, s. 14.

¹⁵ S. Walczak, *Prawo penitencjarne PRL*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1968, s. 5.

¹⁶ J. Śliwowski, *Prawo i polityka penitencjarna*, UMK, Toruń 1978, s. 18.

¹⁷ *Ibidem...*, s. 20.

¹⁸ A. Krukowski (red.), *Prawne podstawy resocjalizacji i zapobiegania przestępczości*, PWN, Warszawa 1979, s. 244.

wprowadzona do zdehumanizowanych instytucji przez ustawodawcę, ma za zadanie stworzyć osobom pozbawionym wolności przekonanie o podmiotowym ich traktowaniu w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności. Rzeczywistość penitencjarno-sądowa wygląda niestety zgoła inaczej, co może być uznane za łamanie zasady humanitaryzmu w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności.

Prawo karne sensu largo za swój przedmiot bierze nie tylko elementy czysto techniczne (wykonawcze) związane z realizacją danego wyroku, ale także elementy dotyczące samego przestępcy i sposobu postępowania z nim. Znamienny jest w tym miejscu pogląd wyrażony przez J. Bafię mogący stanowić niejako instrukcję dla organów państwa w zakresie humanitarnego traktowania przestępców: „Historia rozwoju prawa karnego – podobnie jak innych dziedzin wiedzy i nauki – jest również ilustracją postępu ludzkości. Porzucono palenie skazanych na stosie, wbijanie na pal, rwanie końmi, topór katowski i gilotynę. (...) Potępiono i zaprzestano stosowania umyślnych tortur, łamania kołem, przypiekania ogniem, rażenia prądem, katowania biciem i wiele innych. (...) Poszanowanie godności człowieka, idea racjonalnej kary - to zasady, którymi nasycone jest współczesne prawo karne. (...) W ideę praworządności i ochronę praw człowieka, w humanizm prawa karnego ludzkość jest zaangażowana jak nigdy dotąd i dlatego nie ma takiej możliwości, by naturalne sprzeczności, jakie występują w rozwoju tej idei, mogły ją unicestwić lub uniemożliwić jej rozprzestrzenianie się w świecie współczesnym”¹⁹.

Jak podkreśla się w literaturze przypisywanie pozytywnej roli państwu w zabezpieczaniu jednostki ludzkiej przed zagrożeniami ze strony innych jednostek (a grupie państwowej przed niebezpieczeństwami płynącymi ze strony innych grup), nie przesłoniło jednak zagrożeń dla jednostki ujawniających się w funkcjonowaniu mechanizmu państwowego. Stąd też koncepcja prawa natury tworzyła specyficzną barierę ochronną wokół jednostki ludzkiej – wyznaczając prawa człowieka, których państwo nie może przekraczać²⁰. Należy mieć cały czas na uwadze to, że państwo oddziałując na jednostkę za pośrednictwem instytucji penitencjarnych ma na celu zmianę jego postawy wobec prawa. Stosując przymus nie zawsze osiąga założony cel. Dlatego zasadne wydaje się to, aby działalność penitencjarna państwa miała skutek wobec więźnia w postaci introspekcji – czyli analizy doznań psychicznych więźnia dokonanej przez jego samego. L. Petrażycki głosił, że „introspekcja, a więc wej-

¹⁹ J. Bafia, *Polskie prawo karne*, PWN, Warszawa 1989, s. 5.

²⁰ A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, PWN, Warszawa 1993, s. 49.

rzenie w głąb psychiki ludzkiej, będąc faktem empirycznym, odsłania podstawowe elementy struktury prawa, pozwala je ujrzeć w bogatym i pełniejszym kontekście (...) samo prawo jest zjawiskiem psychicznym, którego skuteczność zależy w decydującej mierze od stopnia akceptacji, z jaką spotyka się ono w psychice ludzkiej²¹.

3. Zasada humanitaryzmu na gruncie prawa pozytywnego

Mimo, iż zasada humanitaryzmu występuje w szeregu aktów normatywnych rangi krajowej, europejskiej oraz międzynarodowej, w żadnym z nich nie została zawarta jej definicja. Zabieg ten wydaje się trafny, albowiem dynamicznie zmieniający się świat, rozwój techniczny i technologiczny, zmiany społeczne oraz przeobrażenia cywilizacyjno-kulturowe i geopolityczne uzasadniają przekonanie, że raz zdefiniowana zasada może szybko stać się nieaktualnym i bezużytecznym konstruktem teoretycznym. Z tego powodu bardziej użyteczne wydaje się dokonanie jej rekonstrukcji na dwóch płaszczyznach. Z jednej strony poprzez przedstawienie desygnatów mających swoje źródło w rozważaniach teoretycznych i ujętych jako cel omawianej zasady. Z drugiej strony odwzorowanie analizowanej zasady na płaszczyźnie praktycznego stosowania norm prawnych, z których w konsekwencji wyłoni się jej treść. Oprócz jej istoty i celu, niezbędne jest uchwycenie również jej warstwy aksjologicznej.

Przechodząc do pierwszego etapu rekonstrukcji zasady humanitaryzmu tj. celu tej regulacji, należy rozpocząć od twierdzenia, że omawiana zasada nie została zdefiniowana w żadnym akcie prawa krajowego lub międzynarodowego. Na gruncie polskiego porządku prawnego odwołanie do humanitaryzmu możemy znaleźć w przepisach ustawy zasadniczej oraz w ustawach karnych. W pierwszym przypadku o zasadzie humanitarnego traktowania osób skazanych stanowi art. 41 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej²², który wprowadza regułę, zgodnie z którą Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny. Natomiast w przypadku ustaw karnych należy wskazać na art. 3 Kodeksu karnego²³, który stanowi, że Kary oraz inne środki przewidziane w tym kodeksie stosuje się z uwzględnieniem zasad humanitaryzmu, w szczególności z poszanowaniem godności człowieka oraz na art. 4 Kodeksu karnego

²¹ J. Justyński, Historia doktryn polityczno-prawnych, Dom Organizatora, Toruń 2000, s. 408.

²² Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483).

²³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553).

wykonawczego²⁴, przewidujący, że Kary, środki karne, środki kompensacyjne, przepadek, środki zabezpieczające i środki zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Zakazuje się stosowania tortur lub niehumanitarnego albo poniżającego traktowania i karania skazanego. Już w tym miejscu warto zauważyć, że pomimo użycia sformułowania o humanitarnym traktowaniu osób skazanych, z przepisów tych nie wynika wprost, co należy rozumieć pod tym pojęciem w kontekście osoby skazanej, jakich zachowań dotyczy, czy w końcu gdzie są granice wykonywania kary wyznaczone godnością skazanego.

Wątpliwości zarysowane powyżej implikują zatem konieczność podjęcia także teoretycznych rozważań co do natury humanitarnego traktowania więźniów. Umieszczenie omawianej reguły w cytowanych wyżej aktach prawnych daje podstawę do sformułowania również tezy o nadrzędnym charakterze zasady humanitaryzmu z punktu widzenia ochrony praw człowieka i demokratycznego państwa prawa. Konstytucja, jako najwyższy akt prawny w systemie prawa krajowego, ma zagwarantować ochronę godności każdego człowieka, bez względu na jego aktualną sytuację. W praktyce więc wszystkie inne akty prawne muszą być zgodne z postanowieniami ustawy zasadniczej. Naturalną konsekwencją jest więc, a przynajmniej powinna być, koherencja ustaw karnych z Konstytucją. Spójność z ustawą zasadniczą wyrażać się powinna poprzez ochronę godności człowieka przed zbyt daleko idącą represją karną oraz ewentualną samowolą aparatu wykonywania orzeczonych kar i środków karnych. Ponadto zgodność ustawodawstwa karnego z Konstytucją dostrzec można również w sposobie wykonywania kar, nie tylko w granicach i na podstawie prawa, ale przede wszystkim w granicach wyznaczonych godnością więźnia – człowieka. Trafnie bowiem zauważył Z. Hołda, że osoby pozbawione wolności są z natury rzeczy szczególnie narażone na złe traktowanie przez funkcjonariuszy państwa. Z reguły zaś więźniowie nie mają poparcia społeczeństwa, wymagają więc szczególnych mechanizmów chroniących przed naruszeniem prawa²⁵. W celu zagwarantowania im konstytucyjnej ochrony godności wszystkie dolegliwości karne muszą być wykonywane zgodnie z zasadą wynikającą z cytowanych aktów prawnych.

W świetle powyższych rozważań trzeba też wspomnieć, że funkcjonariusze Służby Więziennej zobowiązani są, na podstawie art. 2 ust. 2 pkt

²⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557).

²⁵ Z. Hołda, Publiczne oświadczenia Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom, PWP 2008, nr 60, s. 6.

4) ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej²⁶ do humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności. Z kolei ust. 3 powołanego artykułu zalicza do podstawowych zadań tej formacji obowiązek zapewnienia osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzegania ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej. Jak wskazują przedstawiciele nauki przed uchwaleniem nowej pragmatyki służbowej, ustawa o Służbie Więziennej odnosiła się jedynie do humanitarnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności albo humanitarnych warunków stosowania tymczasowego aresztowania. Takie gwarancje, w świetle powszechnie przyjętych standardów międzynarodowych, wydawały się wysoce niewystarczające²⁷.

Analiza cytowanych wyżej przepisów ustaw karnych daje podstawę do przyjęcia twierdzenia, że humanitarne traktowanie więźniów to takie, które respektuje godność człowieka. A więc celem omawianej zasady jest poszanowanie godności skazanego człowieka. „Pojęcie „godności człowieka” jest przedmiotem refleksji filozoficznej. Jest ono używane zazwyczaj w dwóch znaczeniach. W pierwszym oznacza cechę przysługującą każdemu człowiekowi bez wyjątku – w tym wypadku mówimy o godności osobowej. W drugim zaś, oznacza szczególną cechę indywidualnie określonej osoby i wówczas mówimy o godności osobowościowej (czy własnej)”²⁸. Godność osobowościowa jest zależna od podjętego przez daną osobę trudu (tego co w życiu dokonała) i wiąże się z rozwojem osobowości etycznej²⁹.

Trzeba w tym miejscu także podkreślić, że godność osobowa jest cechą przyrodzoną, przysługującą każdemu człowiekowi, niezbywalną i niestopniowalną³⁰. Jak zauważają M. Porowski oraz A. Rzepliński godność osobowa jest tożsama z pojęciem człowieczeństwa, jest nieodłącznym atrybutem każdej osoby ludzkiej. Wobec tego nie można jej odebrać człowiekowi, a i on sam nie może jej utracić³¹.

W świetle powyższych rozważań warto przytoczyć stanowisko K. Połtuckiego, który uważa, że humanitaryzm nie może być ograniczony tyl-

²⁶ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2014 r., poz. 1415).

²⁷ M. Mazuryk (red.), M. Zoń (red.), Służba więzienna. Komentarz, e/LEX 2013.

²⁸ Z Hołda, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Arche 2008, e/LEX.

²⁹ G. Grzybek, Etyka, rozwój, wychowanie, wyd. ATH, Bielsko-Biała 2007, s. 10.

³⁰ M. Ossowska, Normy moralne. Próba systematyzacji, PWN, Warszawa 1970, s. 53.

³¹ M. Porowski, A. Rzepliński, Uwięzienie i wartości, Studia Prawnicze, nr 3, PAN, Warszawa 1987, s. 99.

ko do jednej dziedziny prawa. Treścią tej zasady, wg cytowanego autora, jest uznanie człowieka za najwyższą wartość społeczną. Wskazuje on, że humanitaryzm „Musi znajdować wyraz w całym systemie prawa. Wartość ta ma podstawowe znaczenie także w ramach prawa karnego wykonawczego. Chodzi tu o ochronę godności osoby skazanej. Osobie takiej nie możemy na żadnym etapie postępowania wykonawczego odmawiać szacunku”³². Nawet najbardziej niebezpieczny przestępca nie traci przynależności do rodzaju ludzkiego. W tym sensie obowiązek humanitarnego, godnego, ludzkiego traktowania skazanego jest niezależny od rodzaju i wagi czynu oraz prawnej reakcji na ten czyn³³.

Próbie sprecyzowania humanitarnego traktowania więźniów podjęła również A. Tomporek. Autorka odniosła swoje rozważania do minimalnych potrzeb każdego człowieka ujętych z punktu widzenia normalnych standardów, przeciętnego poziomu życia w danym społeczeństwie. „Rzecz jednak w tym, że ocena tego, co jest humanitarne lub niehumanitarne, wobec nieostrego wyznaczenia pojęcia godności ludzkiej, jest bardziej intuicyjna i emocjonalna niż zobiektywizowana. Trudno jednoznacznie określić zakres potrzeb człowieka, których zaspokojenia wymaga nakaz humanitaryzmu”³⁴. Wydaje się, iż do podstawowych potrzeb zaliczyć należy te, które odnoszą się przede wszystkim do bytu oraz sfery duchowej każdego człowieka. Wymienić tu można dla przykładu wolność wyboru czy wolność korzystania z przysługujących praw. Słusznie zauważył K. Politowicz, że w świetle obowiązujących standardów ochrony konstytucyjnej skazany nie może zostać wyzuty mimo popełnienia nawet ciężkich zbrodni z podstawowych praw człowieka, którymi są, są m.in. prawo do posiadania rodziny, utrzymywania z nią więzi, realizowania obowiązków stąd płynących, rodzicielstwa itd.³⁵

Na gruncie powyższych rozważań godność skazanego będzie respektowana poprzez takie traktowanie więźnia, które pozwoli mu nie tylko na zaspokajanie podstawowych potrzeb, ale także ułatwi mu powrót do społeczeństwa i jego prawidłowego funkcjonowania w nim, a zarazem prze-

³² K. Postulski, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, wyd. III, WK 2016, e/LEX.

³³ T. Kalisz, Zasady prawa karnego wykonawczego, Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. XVII, pod red. L. Boguni, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005, s. 318.

³⁴ A. Tomporek, Humanitaryzm w postępowaniu karnym wykonawczym, (w:) S. Lelental (red.), B. Szczygiał (red.), X lat obowiązywania Kodeksu Karnego Wykonawczego, Temida 2, Białystok 2009, s. 296.

³⁵ K. Politowicz, Glosa do postanowienia SN z dnia 18 grudnia 2013 r., sygn. I KZP 23/13, e/LEX.

ciwdziała powrotowi do przestępstwa³⁶. Trzeba jednak pamiętać o tym, że zasada humanitaryzmu nie może oznaczać rezygnacji z karania sprawcy. Kara jest potwierdzeniem odpowiedzialności człowieka za czyny, a więc także potwierdzeniem jego wolności wynikającej z przyrodzonej godności³⁷. A zatem traktowanie humanitarne to takie obchodzenie się z osobą pozbawioną wolności, które uwzględnia i respektuje pewne minimalne potrzeby każdego człowieka, odnosząc je do przeciętnych standardów danego społeczeństwa³⁸.

Tak sprecyzowany cel zasady humanitaryzmu jej treści, a więc odpowiedzieć na pytanie jakich wartości ona dotyczy z punktu widzenia osoby odbywającej karę pozbawienia wolności? Najlepszym rozwiązaniem, dającym de facto realne spojrzenie na problematykę przestrzegania praw człowieka w zakładach karnych, będzie analiza orzecznictwa z punktu widzenia praktyki więziennej, często łamiącej przedstawioną powyżej zasadę. Innym argumentem przemawiającym za takim podejściem do zasady wynikającej z art. 4§1 k.k.w. jest to, że ani doktryna, ani literatura przedmiotu nie (zdefiniowała) wskazała na treść omawianej zasady. Sama redakcja artykułów przytoczonych w niniejszej pracy nie daje podstaw do wywiedzenia jakichkolwiek wniosków w zakresie jej treści.

Przechodząc zatem do rekonstrukcji treści zasady humanitaryzmu należy podkreślić, że istnieje w tym zakresie bogate orzecznictwo. Przedmiotem badania judykatury są okoliczności faktyczne, które stanowią istotę zasady humanitaryzmu. Można już w tym miejscu zaznaczyć, że problematyka analizowana przez sądy dotyczy często podstawowych praw człowieka mających wymiar duchowy i ontologiczny. Co ważne w praktyce sądowej prawa te są elementem niezbywalnych i przyrodzonych każdemu człowiekowi dóbr osobistych.

Dobłą ilustracją powyższej tezy jest orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie³⁹ zapadłe na tle problematyki zasad i sposobu odbywania kary pozbawienia wolności. W wyroku tym Sąd podkreślił, że otwarta lista chronionych prawnie dóbr osobistych została uzupełniona o uprawnienie do godnych warunków odbywania kary w zakładach karnych. Wskazane godne warunki obejmują również zapewnienie prywatności i intymności, m.in.

³⁶ K. Postulski, Status skazanego w postępowaniu przed sądem, *Prokuratura i Prawo* 2010, nr 1–2, s. 203.

³⁷ K. Postulski, Wykonalność orzeczeń karnych w aspekcie zasady humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego, *Palestra* 2013, nr 11–12.

³⁸ P. Sarnecki, Komentarz do art. 41 Konstytucji RP, (w:) L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. III, Warszawa 2003, s. 8.

³⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, z dnia 4 grudnia 2014 r. (sygn. I ACa 631/14).

związanych z potrzebami fizjologicznymi. Niemniej nie przewidują one zapewnienia samodzielności pomieszczeń przeznaczonych na toalety ani ich oddzielenia murem od pozostałej części celi. Dodatkowo można w tym miejscu zaznaczyć, że w kontekście warunków odbywania kary pozbawienia wolności, rysuje się dość jednoznaczna linia orzecznicza, zgodnie z którą przebywanie w celi, w której przypada na każdego osadzonego nie mniej niż 3m² nie jest przejawem niehumanitarnego traktowania⁴⁰. Sąd Apelacyjny w Łodzi stwierdził, że jest rzeczą oczywistą, że przeludnienie w celach łączy się z dodatkowymi dolegliwościami bytowymi dnia codziennego, takimi jak przykładowo: warunki noclegu, spożywania posiłków, czy też korzystania z toalety. Okoliczności te wpływają na komfort osadzonego i same w sobie powodują powstania poczucia krzywdy po jego stronie nawet w sytuacji, gdy występują one jedynie w sposób krótkotrwały, a pozbawiony wolności nie zgłasza skarg administracji danej jednostki penitencjarnej⁴¹.

Problematykę naruszenia godności ludzkiej ze względu na przeludnienie w celi przesądził Sąd Najwyższy podejmujący cytowaną wyżej uchwałę 7 sędziów (sygn. III CZP 25/11). Zgodzić się więc należy z dotychczasową, dominującą praktyką orzeczniczą, że żadne zasady współżycia społecznego nie mogą usprawiedliwiać wykonywania kary pozbawienia wolności w sposób sprzeczny z prawem godząc zarazem w dobra osobiste skazanego. Niewątpliwie umieszczenie w celach o powierzchniach mniejszych niż 3 m² narusza dobro osobiste w postaci godności (art. 23 k.c.)⁴².

Kontynuując powyższą problematykę warto przedstawić orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie⁴³, w którym Sąd wskazał, że przejawem niehumanitarnego traktowania więźnia przez administrację zakładu karnego, było niezapewnienie podstawowych warunków higienicznych. W uzasadnieniu przytoczonego wyroku stwierdzono, że oczywistym jest, że przebywanie powoda z pluskwami w celi spowodowało nadmierną uciążliwość w odbywaniu kary pozbawienia wolności oraz pogorszenie stanu zdrowia powoda w postaci występowania opuchlizn i dyskomfortu psychicznego. Sąd w konsekwencji podkreślił, że krzywdą była stała obawa przed ukąszeniami oraz brak możliwości wyspania się, co prowadziło do zmęczenia oraz nerwowości powoda (skazanego).

Zachowaniem, które zostało uznane za naruszające zasadę humanitaryzmu jest nadmierne odwlekanie wykonania kary, sprzeczne z powinnością niezwłocznego wykonywania kar (art. 9 § 1 k.k.w.), jest sprzeczne

⁴⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 6 czerwca 2014 r. (sygn. VI ACa 1521/13).

⁴¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi, z dnia 13 lutego 2014 r. (sygn. I ACa 1086/13).

⁴² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, z dnia 18 listopada 2010 r. (sygn. I ACa 870/10).

⁴³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, z dnia 25 marca 2015 r. (sygn. I ACa 911/14).

z powinnością postępowania humanitarnego (art. 3 k.k. i art. 4 § 1 k.k.w.), bo sprawia, że tak traktowany skazany długo nie może się pozbyć ciężaru dawnego przestępstwa, a kara staje się nie środkiem poprawienia go, lecz abstrakcyjną dolegliwością, oderwaną od jego dawnych czynów⁴⁴.

Na treść zasady humanitaryzmu składa się również prawo do edukacji. W tym przedmiocie wypowiedział się Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, który stwierdził, że przepisy k.k.w. nie przewidują żadnych ograniczeń w sytuacji ubiegania się przez osobę odbywającą karę pozbawienia wolności o stypendium rektora dla najlepszych studentów. Powyższe oznacza, że osoba pomimo, iż odbywa karę pozbawienia wolności zachowuje jednak pewne prawa i obowiązki przysługujące studentom. Art. 4 § 2 k.k.w. wyraźnie stanowi, że skazany zachowuje prawa i wolności obywatelskie, a ich ograniczenie może wynikać jedynie z ustawy oraz z wydanego na jej podstawie prawomocnego orzeczenia. Takich ograniczeń w stosunku do studentów odbywających karę pozbawienia wolności nie przewiduje p.sz.w.⁴⁵

Na treść zasady humanitaryzmu składa się także obowiązek administracji więziennej w obszarze nadzorowania środowiska pracy skazanego, a przede wszystkim przestrzegania przez pracodawcę, do którego więzień został oddelegowany, zasad bhp. Problematyka ta była przedmiotem rozpoznania przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, który podkreślił, że sankcjonowany dyscyplinarnie przymus pracy nie może bowiem przekształcać się w przymus jej świadczenia w środowisku zagrażającym życiu lub zdrowiu skazanych, albowiem prowadziłoby to do stworzenia warunków naruszających ich godność oraz zasadę humanitaryzmu przy wykonywaniu kary (art. 4 § 1 k.k.w.). Z uregulowania powyższego należy zatem wyprowadzić normę, zgodnie z którą dyrektor zakładu karnego ma obowiązek wstrzymania zatrudnienia w razie stwierdzenia naruszenia przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy w środowisku pracy skazanego. Konstatacja powyższa daje asumpt do stwierdzenia, że dla realizacji powyższego obowiązku konieczne jest przedsięwzięcie przez zakład karny pewnych działań nadzorczych, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (wnioskowanie z celu na środki)⁴⁶.

Podsumowując powyższe rozważania warto podkreślić, że cel i treść zasady humanitaryzmu nie jest aspektem jednowymiarowym i łatwym do

⁴⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 27 czerwca 2000 r. (sygn. II AKz 232/00).

⁴⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, z dnia 5 września 2013 r. (sygn. VIII SA/Wa 315/13).

⁴⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 8 grudnia 2009 r. (sygn. VI ACa 611/09).

skonkretyzowania. Wydaje się więc, że rzeczywistość więzienna jest w stanie dostarczyć niezwykle licznych przykładów łamania zasady wyrażonej w art. 4§1 k.k.w. Dodatkowo należy podkreślić, że jest ona słusznie utożsamiana z dobrami osobistymi skazanego, w szczególności z godnością.

Bogata praktyka orzecznicza dostarcza przykładów, z których wynika, że treść zasady humanitaryzmu obejmuje przede wszystkim brak odpowiednich warunków bytowych w zakładach penitencjarnych. Szczególnie newralgiczną kwestią współczesnego więziennictwa jest przeludnienie cel oraz nieodpowiednie warunki higieniczne i sanitarne w nich panujące, uwłaczające godności ludzkiej. Celem omawianej zasady jest właśnie niedopuszczanie do wystąpienia takich warunków, które doprowadzą lub mogą doprowadzić skazanego do sięgnięcia po instrumenty prawne służące ochronie jego niezbywalnych praw. Należy bowiem pamiętać, że „Humanitarne traktowanie oznacza konieczność przestrzegania podstawowych form poszanowania osoby i jej godności. Niedopuszczalne jest takie postępowanie, którego celem jest dodatkowe udręczenie osoby pozbawionej wolności. Wynika to z faktu, że pozbawienie wolności, jako drastyczna forma przymusowego wyzbycia się swobody, stosowane może być jedynie w zakresie i dla realizacji celu, któremu służy. Nie może przekraczać niezbędnych granic dolegliwości⁴⁷. W świetle obowiązujących zasad prawa karnego wykonawczego nie można konstytuować praktyki penitencjarnej poniżej standardów wyznaczających minimalną ochronę godności każdego człowieka. Zakaz naruszania godności ma charakter bezwzględny i dotyczy wszystkich, natomiast obowiązek poszanowania i ochrony godności został nałożony na władze publiczne państwa⁴⁸.

4. Podsumowanie

Godność człowieka bez względu na jego status, pochodzenie czy przynależność etniczną, rasową czy religijną, zasługuje na ochronę. Ochrona ta przysługuje również osobom skazanym, albowiem to godność jest źródłem wszelkich praw każdego człowieka. Należy w tym miejscu wspomnieć, że polskie prawo karne wykonawcze nie tylko stoi na straży godności każdego skazanego, ale także gwarantuje, że skazany nie będzie pozbawiony swoich praw i wolności obywatelskich.

⁴⁷ P. Wiliński, *Proces karny w świetle konstytucji*, WKP 2011, el/LEX.

⁴⁸ Wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 4 kwietnia 2001 r., sygn. K 11/00, OTK 2001, nr 3, poz. 54; z dnia 24 lutego 2010 r., sygn. K 6/09, OTK-A 2010, nr 2, poz. 15; z dnia 9 lipca 2009 r., sygn. SK 48/05, OTK-A 2009, nr 7, poz. 108.

Zasada humanitaryzmu, o której jest mowa w art. 4 k.k.w. to nie tylko nakaz wykonywania kar, środków karnych i innych dolegliwości, w sposób nieuwłaczający godności skazanego, ale także umożliwiający mu korzystanie z praw i wolności obywatelskich. Gwarancją tego jest art. 4 ust. 2 k.k.w. w którym przewidziano, że jedyne ograniczenia praw i wolności obywatelskich może nastąpić jedynie na podstawie ustawy lub prawomocnego wyroku.

Praktyka sądowa oraz przykłady z życia dostarczają jednak wielu egzemplifikacji łamania zasady humanitarnego traktowania więźniów. Szezeg spraw sądowych, których przedmiotem są takie kwestie jak przeludnienie, niedostateczne warunki higieniczne, sanitarne, czy też ograniczenie prawa do edukacji i pracy, są najlepszym dowodem na to, że instytucja totalna i jej charakter wpływają na limitację praw i wolności obywatelskich. Zauważyć bowiem należy, że sama izolacja więzienna, będąca następstwem orzeczonej kary, nie legitymuje władzy do stworzenia osadzonym warunków, w których nie mieliby prawa do pobierania nauki, pracy czy czystych cel. Przecież sąd orzekł „jedynie” o izolacji od świata zewnętrznego, a nie o pozbawieniu skazanego jego godności.

Zasada humanitaryzmu, mimo, iż nie posiada legalnej definicji w kodeksie karnym wykonawczym, jest regułą rekonstruowaną za pomocą przykładów z praktyki orzeczniczej. Odtworzenie jej jest jednak możliwe na zasadzie negatywnej, co oznacza, że jej treścią będą te okoliczności faktyczne, leżące u podstaw każdej ze spraw sądowych, w których sąd uznał jej naruszenie. Co za tym idzie to właśnie okoliczności będące przedmiotem rozstrzygnięć sądów są jednocześnie potwierdzeniem praw obywatelskich skazanych. Zasada humanitarnego traktowania jest prawem skazanych i jednocześnie obowiązkiem władz penitencjarnych. Gwarancją jej przestrzegania i stosowania jest uprawnienie skazanego do składania wniosków o wszczęcie postępowania przed sadem, prawo udziału w nim, skarg oraz zaskarżania wydanych rozstrzygnięć. Wiązka tych kompetencji daje osadzonemu narzędzia do ochrony własnej godności i podmiotowości w każdym przypadku, gdy nastąpi lub może nastąpić ich naruszenie w związku z wykonywaniem władzy przez administrację zakładu karnego.

Bibliografia

Literatura

1. Baładynowicz A., *Niedoskonałe prawo*, (w:) A. Kryniecka (red.), *Filozofia Marii Szyszkowskiej*, Kresowa Agencja Wydawnicza, Białystok 2012.

2. Baładynowicz A., Filozofia probacji – podstawy aksjologiczne systemu sprawiedliwego karania, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 2.
3. Baładynowicz A., System probacji – kary średniej mocy i środki wolności dozorowanej jako propozycja sprawiedliwego karania, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 12.
4. Baładynowicz A., Nowoczesne trendy w polityce kryminalnej na przełomie XX i XXI wieku, *Prokuratura i Prawo* 2000, nr 11.
5. Bafia J., *Polskie prawo karne*, PWN, Warszawa 1989.
6. Buchała K., *Prawo karne materialne*, PWN, Warszawa 1980.
7. Hołda Z., Publiczne oświadczenia Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom, *PWP* 2008, nr 60.
8. Hołda Z., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Arche 2008, e/LEX.
9. Justyński J., *Historia doktryn polityczno-prawnych*, Dom Organizatora, Toruń 2000.
10. Kalisz T., *Zasady prawa karnego wykonawczego*, „Nowa kodyfikacja prawa karnego”, t. XVII, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005.
11. Krukowski K. (red.), *Prawne podstawy resocjalizacji i zapobiegania przestępczości*, PWN, Warszawa 1979.
12. Mazuryk M. (red.), Zoń M. (red.), *Służba więzienna. Komentarz*, e/LEX 2013.
13. Ossowska M., *Normy moralne. Próba systematyzacji*, PWN, Warszawa 1970.
14. Politowicz K., Glosa do postanowienia SN z dnia 18 grudnia 2013 r., I KZP 23/13, e/LEX.
15. Porowski M., Rzepliński A., *Uwięzienie i wartości*, *Studia Prawnicze*, nr 3, PAN, Warszawa 1987.
16. Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. III, WK 2016, e/LEX.
17. Postulski K., Status skazanego w postępowaniu przed sądem, *Prokuratura i Prawo* 2010, nr 1–2.
18. Postulski K., Wykonalność orzeczeń karnych w aspekcie zasady humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego, *Palestra* 2013, nr 11–12.
19. Redelbach A., Wronkowska S., Ziemiński Z., *Zarys teorii państwa i prawa*, PWN, Warszawa 1993.
20. Sarnecki P., *Komentarz do art. 41 Konstytucji RP*, (w:) Garlicki L. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. III, Warszawa 2003.

21. Sikora J., Problemy resocjalizacji w świetle badań psychologicznych, Wydawnictwo Prawnicze, Wrocław 1978.
22. Śliwowski J., Prawo i polityka penitencjarna, UMK, Toruń 1978.
23. Tomporek A., Humanitaryzm w postępowaniu karnym wykonawczym, (w:) Leleńtal S. (red.), Szczygieł B. (red.), X lat obowiązywania Kodeksu Karnego Wykonawczego, Temida 2, Białystok 2009.
24. Walczak S., Prawo penitencjarne PRL, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1968.
25. Wiliński P., Proces karny w świetle konstytucji, WKP 2011, eI/LEX.

Orzecznictwo

1. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, z dnia 4 grudnia 2014 r. (sygn. I ACa 631/14).
2. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 6 czerwca 2014 r. (sygn. VI ACa 1521/13).
3. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi, z dnia 13 lutego 2014 r. (sygn. I ACa 1086/13).
4. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, z dnia 18 listopada 2010 r. (sygn. I ACa 870/10).
5. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, z dnia 25 marca 2015 r. (sygn. I ACa 911/14).
6. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, z dnia 5 września 2013 r. (sygn. VIII SA/Wa 315/13).
7. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 8 grudnia 2009 r. (sygn. VI ACa 611/09).
8. Wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 4 kwietnia 2001 r., sygn. K 11/00, OTK 2001, nr 3, poz. 54; z dnia 24 lutego 2010 r., sygn. K 6/09, OTK-A 2010, nr 2, poz. 15; z dnia 9 lipca 2009 r., sygn. SK 48/05, OTK-A 2009, nr 7, poz. 108.
9. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, z dnia 27 czerwca 2000 r. (sygn. II AKz 232/00).

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483).
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553).
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557).

4. Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2014 r., poz. 1415).

Netografia

1. <http://www.dailymail.co.uk>.
2. <http://www.ibtimes.com>.
3. <http://thejusticecampaign.org/>.
4. <http://www.theguardian.com>.
5. <http://tortureaccountability.org>.

Raporty

1. „Torture in 2014. 30 Years of Broken Promises”, Amnesty International, maj 2014.
2. „2010 Human Rights Report: Poland”, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, U.S. Department of State, 8 kwietnia 2011.

Essence and content of the principle of humanity in criminal enforcement law

Abstract

This paper offers theoretical considerations concerning the principle of humanity as applied for criminal enforcement law purposes. It tries to reconstruct the purpose and content of the principle, referring to an axiological layer in binding provisions of criminal enforcement law and using the dogmatic method that includes an analysis of views expressed by legal academics and commentators and found in the literature on the subject. To complete the aforesaid approach, an aspect of practical application of the principle is presented through reconstruction of the principle based on selected case law. As far as the herein discussed aspect is concerned, the principle of humanity is deemed to have its source in the Penal Enforcement Code and to be addressed to authorities enforcing prison sentences. Enjoying a number of rights under national and international law, convicts are believed to be beneficiaries of the principle concerned. This paper tries to identify humane treatment of convicts during their serving of prison sentences.

Key words

Humanity, prison, criminal enforcement law.